

Redactor: Claudia Miloicovici

Tehnoredactare și copertă: Georgiana Oprescu

Ilustrația copertei I: Marin Sorescu – *Migrație*

Ilustrația copertei IV: Marin Sorescu – *Autoportret*

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
STUPARU, ADA**

Marin Sorescu în postume/ Ada Stuparu; prefață:
George Sorescu, editor: Florea Firan – Craiova: Scrisul
Românesc Fundația-Editura, 2017

ISBN 978-606-674-127-9

I. Sorescu, George (pref.)

II. Firan, Florea (ed.)

821.135.1.09 Sorescu, M.

© Ada Stuparu

© Scrisul Românesc

Fundația-Editura, Craiova, 2017

Tel./fax: 0722.753.922; 0251/413.763

Email: scrisulromanesc@yahoo.com

ADA STUPARU

MARIN SORESCU ÎN POSTUME

Scrisul Românesc
Fundația – Editura

Sumar

Cuvânt-înainte, de George Sorescu	5
Despărțirea de Marin Sorescu, de Florea Firan	7
Prezentare biobibliografică	10
Marin Sorescu, o prezență postumă	18
Noi dimensiuni pentru un portret al artistului ...	23
I. Creația literară.....	23
II. Critică literară. Cronici	71
III. Culegeri de folclor	84
IV. Corespondență. Documente.....	102
V. Memorialistică. Jurnale	127
VI. Creația plastică	148
Concluzii	151
Bibliografie	155
Opera (volume apărute postum)	155
Referințe critice (selectiv)	158

Marin Sorescu, o prezență postumă

Anul 1964 este cel care a consacrat destinul scriitoricesc al lui Marin Sorescu. Aparținând unei perioade a „dezghețului literar” el se înscrie în generația ’60 din care s-au desprins nume reprezentative ale poeziei românești, ca Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Ileana Mălăncioiu, Leonid Dimov ș.a.. Aceștia rămân în istoria literaturii române ca o contribuție însemnată în eforturile de recuperare a lirismului autentic, afectat de tezismul socialist. Valoroasa experiență lirică interbelică este continuată cu noi deschideri spre modernitate, Marin Sorescu fiind capabil să-și manifeste de la debut singularitatea.

Înscrierea în literatură s-a făcut, așa cum mărturisea poetul, cu unele ezitări, dar și cu multă ambiție. La 25 martie 1958 îi scria de la Iași fratelui său, George Sorescu: „În cenaclu am citit câteva poezii (...). Am început să le bat la mașină pentru o eventuală... cine știe ce”, pentru ca la 15 martie 1962 să scrie cu convingerea destinului său: „Eu m-am izbit și mă izbesc mereu de fel de fel de obstacole, dar mă amuz dărâmandu-le și bat la poarta literaturii cu pumnul sau cu piciorul (ori se deschide, ori o dărâm)”.

Primul volum, *Singur printre poeți*, apărut la Editura pentru Literatură în martie 1964, tipărit în 1650 de exemplare și prefațat de Marcel Breslașu, statuează atitudinea iconoclastă a poetului care își caută propria voce. Cu toate că ironia și umorul, ludicul și atitudinea demitizatoare nu l-au părăsit niciodată, poetul era condus de înțelesul adânc pe care l-a dat creației poetice, după cum mărturisea în prefața la doua ediție a volumului de parodii publicat în 1972 la Editura Junimea, Iași: „Nu am intenționat și nu m-am obosit niciodată să fac lumea să

râdă. Cu atât mai puțin am căutat să stârnesc râsul pe seama poeziei. Poezia a fost pentru mine întotdeauna ceva foarte înalt, aproape sfânt.”

Cu aceeași atitudine și-a privit Marin Sorescu întreaga sa activitate artistică desfășurată până în ultima clipă a vieții, fie că era vorba de cea de poet, prozator sau dramaturg, de critic sau eseist, precum și de cea în domeniul artelor plastice. Polivalența artistică a bulzeșteanului a generat multe interpretări, lucrările de exegeză sau hermeneutică indicând coordonate considerate fundamentale pentru una sau alta dintre direcțiile de manifestare a impulsului creator sorescian. Este însă unanimă aprecierea după care există un mod de a scrie „Sorescu”, unic și inimitabil, ale cărui note au fost definite, de la început, de George Călinescu, după lectura câtorva poeme: „Fundamental, Marin Sorescu are o capacitate excepțională de a surprinde fantasticul lucrurilor umile și latura imensă a temelor comune. Este entuziast și beat de univers, copilăros, sensibil și plin de gânduri, până la marginea spaimei de ineditul existenței, romantic în accepția largă a cuvântului”¹. Mai târziu, critica va consacra definitiv poziția poetului în cadrul literaturii române, observând că stilul lui Marin Sorescu „a devenit azi un punct de reper în poezia română postbelică”².

De la volumul *Poeme* din 1965, considerat adevăratul debut în lirică, urmat de volumele care se înscriu în formula care l-a consacrat, poetul evoluează, evitând pericolul monotoniei, spre un lirism mai grav, dominat de perspectiva morții, în *Apă vie, apă moartă*, sau spre tema erotică, prin volumele *Descântoteca* și *Sărbători itinerante*. Odată fixate coordonatele unor forme lirice personale, Marin Sorescu reușește să surprindă prin ciclul *La Lilieci*, care a contrariat și a stârnit numeroase dispute, carte unică în creația sa prin autenticitatea unei lumi și a vorbirii sale. Original și cu mare succes se impune și în dramaturgie, prelucrând, într-o viziune originală mari mituri ale umanității.

Întrat în atenția criticilor cu autoritate în acea vreme, precum Eugen Simion, Nicolae Manolescu, G. Dimisianu, Ion Pop, Dinu

¹ G. Călinescu, *Un tânăr poet*, în „Contemporanul”, 1964, nr. 43, pp. 1, 2

² Eugen Simion, *Marin Sorescu. Singur printre poeți*, în „România literară”, nr. 47, 14 sept. 1989, p. 10

Flămând etc., s-a bucurat, de la început, de aprecieri favorabile, căci originalitatea i-a fost imediat remarcată. Poezia sa a stârnit și reacții adverse, precum cele ale lui Al. Piru, Gh. Grigurcu sau Eugen Barbu. Acesta din urmă însă constata mai târziu, în „Magazin”, la 14 aprilie 1973, că „peste etapa Sorescu, orice s-ar face, nu se poate trece, pentru că omul a fost eminent în domeniul său, un deschizător de drumuri.” Considerat poetul „pereche” al lui Nichita Stănescu³, Marin Sorescu este plasat între valorilor aduse de neomodernism, prin orientarea pentru revoluționarea limbajului poetic, precum și anticiparea unor direcții postmoderniste. Opiniile critice elogioase, precum și cele nefavorabile, au menținut interesul pentru o operă de referință, fără îndoială, în literatura română contemporană.

Până în anul 1996 când poetul trecea în nemurire la 8 decembrie după o boală neiertătoare, a publicat peste 40 de volume de poezie, 9 volume de teatru, 3 romane, 5 volume de critică, interviuri și eseuri, nemaisocotind numeroasele traduceri apărute în străinătate. Sesizând unitatea operei în diversitatea ei, Fănuș Băileșteanu observa că Marin Sorescu „s-a dedicat muncii pe brazda versului, pe parcela dialogului dramatic, pe hectarul romanului, pe prundișurile criticii sau pe hotarele de deșțelenit ale traducerii”⁴. Această susținută și atât de diversă prezență în peisajul literar îl consacră pe Marin Sorescu ca „scriitor total”, scrisul fiind, așa cum el însuși declara, meseria sa.

Cercetări și studii monografice⁵ au căutat să identifice resursele unei activități creatoare care a captat atenția, în multe forme

³ Vezi Nicolae Manolescu, *Despre poezie*, București, Editura Cartea Românească, 1987

⁴ Fănuș Băileșteanu, *Abside*, București, Editura Eminescu, 1979, p. 129

⁵ Vezi Mihaela Andreescu, *Marin Sorescu. Instantaneu critic*, București, Editura Albatros, 1983; Maria Vodă Căpușan, *Marin Sorescu sau despre tânjirea spre cerc*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1993; Maria-Ana Tupan, *Marin Sorescu și deconstructivismul*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1995; Fănuș Băileșteanu, *Marin Sorescu. Studiu monografic*, București, Editura Steaua Procion, 1998; Crenguța Gânscă, *Opera lui Marin Sorescu*, Pitești, Editura Paralela 45, 2002; Maria Ionică, *Marin Sorescu, între parodie și solitudine necesară*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 2003; Ada Stuparu, *Marin Sorescu. Starea poetică a limbii române*, Craiova, Editura Aius, 2006; Maria Ionică, *Marin Sorescu. Reper biobibliografice*, Craiova, Editura Ramuri, 2013; Cosmin Borza, *Marin Sorescu. Singur printre canonici*, Editura Art, 2014; Ada Stuparu, *Sonetetele lui Marin Sorescu*, București, Editura Eikon, 2016.

de manifestare artistică, vreme de câteva decenii. Consistentă este și bibliografia critică, fiind vorba de numeroase articole apărute în presa de specialitate, de volume sau capitole din volume, consacrate operei soresciene. Dovedind un constant interes pentru creația lui Marin Sorescu, profesorul Gheorghe Boris Lungu⁶ a întocmit o riguroasă evidență atât a operei, cât și a criticii literare, asupra căreia se oprește prin citate, indicații de referință și comentarii, punându-le la îndemâna cercetătorilor în scopul facilitării studiilor de specialitate.

Ce se întâmplă odată cu trecerea în neființă a artistului? Așa cum este firesc în cazul valorilor autentice, și la Marin Sorescu se poate consemna o continuitate a prezenței în viața literară. Edituri de prestigiu îi reeditează opera și sunt interesate de apariția unor creații inedite. Îi revine familiei, soției poetului, Virginia Sorescu, dar mai ales profesorului universitar dr. George Sorescu, fratele mai mare al poetului, meritul de a nu lăsa ca ritmul prezențelor lui Marin Sorescu în peisajul literar să slăbească.

După 1996, în presa de specialitate au fost publicate numeroase poezii, majoritatea inedite, dintre cele rămase în arhiva poetului. Descoperirea multor manuscrise a permis publicarea câtorva volume cu poezii, unele care aparțin perioadei începuturilor literare, exerciții lirice pregătitoare pentru aparițiile următoare. Alte poezii sunt din vremea maturității creatoare, dar păstrate la sertar, nefiind publicabile înainte de 1989. Cu totul aparte sunt „ultimele”, poeziile publicate în volumul *Puntea*, după stingerea din viață a poetului.

Aflată în al doilea plan al creației soresciene, proza publicată postum este reprezentată de un roman, precum și de un volum de proză scurtă, aceasta de asemenea din prima perioadă de creație. Și aria de cuprindere a prezenței postume se lărgeste. Datând din primii ani de școală, interesul lui Marin Sorescu pentru folclor s-a concretizat

⁶ Gheorghe Boris Lungu, *Receptarea în epocă a poeziei lui Marin Sorescu (1964–1989)*, București, Editura Fundației „Marin Sorescu”, 1998; Gheorghe Boris Lungu, *Marin Sorescu, biobibliografie*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 2003

în publicarea unui volum de poezie populară, cu un conținut de o mare diversitate. De interes pentru profilarea unui portret complet al scriitorului sunt și cronicile sale literare apărute în presa timpului, care dovedesc existența unui spirit critic subtil și exigent.

Un valoros fond documentar extraliterar s-a constituit din scrieri și documente, care, puse la îndemâna cercetătorului, poate reface etape din viața și creația scriitorului, prin corelare cu informațiile găsite și în însemnările din volume de jurnal. Deosebit de interesante, acestea rețin evenimente din viața poetului, din călătoriile în țară și în străinătate, dintr-o lungă perioadă de timp. În paginile jurnalelor sunt răspândite și numeroase poezii, unele finalizate, altele în forme care probează încercări, faze ale procesului creator. Importante ne par, pentru completarea unui portret al artistului, și volumele de grafică.

O cercetare a tuturor acestora poate să deschidă noi perspective spre cunoașterea unei opere de o mare diversitate, a cărei unitate este garantată de o personalitate creatoare complexă.

Marin Sorescu

Noi dimensiuni pentru un portret al artistului

I. Creația literară

1. Volumele de poezie apărute după 1996, publicate mai ales de către Editura Fundației „Marin Sorescu” din București și Editura Scrisul Românesc din Craiova, conțin versuri din perioada începuturilor lirice, nepublicate încă în volume, unele selectate în volumele anterioare, precum și creații din ultima perioadă a existenței. Găsite între manuscrise, în caiete de încercări literare sau răspândite în jurnalele de călătorie, versurile sunt oglinda unei activități creatoare, pe care poetul a desfășurat-o până în ultima clipă a existenței sale. Acestea au fost selectate, ordonate și publicate apoi în volume, organizate în funcție de perioada de redactare, etape distincte în evoluția poetică, sau de conținut, gen și specie literară.

Vom regăsi, în consecință, creații originale, nepublicate, unele încă în forme de lucru, inegale ca valoare și ca realizare, dar și unele prelucrate mai târziu. Acestea acoperă o arie largă de forme. Poezii lirice i se alătură și alte specii, ca fabula, epigrama sau sonetul, unele în variante care vor fi reluate.

1.1. Recuperarea manuscriselor lui Marin Sorescu a permis publicarea poeziilor care aparțin perioadei începuturilor. Cu o tematică diversă, poeziile cele două volume purtând titlul *Versuri inedite*⁷ oferă o perspectivă largă, prin faptul că selectează, creații cu motiv folcloric, precum și poezii lirice, rondeluri din primii ani de activitate creatoare.

⁷ Marin Sorescu, *Versuri inedite*, Cuvânt introductiv, note, anexe și biobibliografie de George Sorescu, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 2001; Marin Sorescu, *Versuri inedite*, Ediție îngrijită, revăzută și adăugită. Postfață, anexe și note biobibliografice de George Sorescu, Craiova, Editura Alma, 2002